

Кравчук О. Ю.

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), kraffchuk@email.ua

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ЗООПАРК – ВІЗИТНА КАРТКА МІСТА

Представлено в хронологічній послідовності історію розвитку Миколаївського зоопарку, історію родини Леонтовича – засновника зоопарку. Подано огляд нагород та урочистих дат, конференцій, які проходили на базі зоопарку.

Ключові слова: зоопарк, зоосад, тварини, парк, колекція, ссавці, флора, фауна.

Кожний мегаполіс, місто, село має свої особливі пам'ятки, визначні місця, що роблять його унікальним. Не винятком є і наше місто на Бузі. Однією з візитних карток Миколаєва є зоопарк, який є одним із найкращих і знаних зоопарків в Європі. Досить насичена історія Миколаївського зоопарку бере свій початок від 1901 р., коли міський голова Микола Леонтович заснував свою приватну колекцію.

З великими втратами Акваріум пережив громадянську війну. І 25 червня 1922 р., відбулося друге урочисте відкриття Миколаївського Держакваріуму. До 1925 р. розташовувався в будинку пана Леонтовича на вулиці Адміральській (на місці нинішньої міської ради), а у цьому ж році при Акваріумі був відкритий зоологічний відділ, і він став іменуватися Акваріум-Зоосад. З Асканії-Нова були привезені бізони, верблюди, яки, олені, муфлони, страуси. Спеціально для зоосаду були придбані ведмеді, вовки, лисиці, мавпи; територія була збільшена до 0,75 га, побудовано вольєри для копитних тварин, хижаків, розбито парк.

У 1928 р. штат зоосаду складався з 9 чоловік: М. П. Леонтович, його родина і деякі співробітники, що жили на території парку.

У 1934 р. почалися нічим не обґрунтовані репресії родини М. П. Леонтовича, а 28 липня в 1937 р. він був заарештований за звинуваченням у зв'язках з контрреволюційно налаштованою інтелігенцією та участі у військово-офіцерської організації. За сімейною легендою М. П. Леонтович помер у Тамбовській в'язниці в 1940 р. Проте, ці дані нічим не підтверджуються, бо в Тамбові його ніколи не було. Дата і місце смерті Леонтовича достеменно не відомі.

4 грудня 1935 р. в Акваріум-Зоосад на посаду наукового працівника приходить Федір Григорович Нічик, який закінчив Одеський інститут профосвіти та аспірантуру Одеського Державного науково-біологічного інституту. З цього часу робота була поставлена на наукову основу: стали проводитися лекції, екскурсії, консультації. У 1937 р. він засновує гурток юних біологів. Наш Акваріум-Зоосад стає широко відомим в країні, і його показують почесним гостям міста.

На 1 січня 1941 р. Акваріум-Зоосад налічував 135 видів тварин: ссавців 27 видів, птахів – 37, плазунів – 8, риб – 62. 16 серпня 1941 р. до міста увійшли німецько-фашистські війська. Зоопарк не був евакуйований. Всі роки окупації зоосад був відкритий для відвідувачів. У музеї зоопарку зберігаються справжні вхідні квитки того часу, надруковані українською та німецькою мовами, вартістю 50 коп. і 1 крб. Також у музеї є книга відгуків відвідувачів з 1937 р. по 1952 р. На жаль, три листа періоду війни з неї вилучено.

Після звільнення міста (29 березня 1944 р.) у книзі відгуків на другий день з'явився перший запис: «У звільненому Миколаєві вперше нам довелося відвідати Миколаївський Акваріум-Зоосад. Першими увійшли військова частина №251. Безліч знищено німецькими загарбниками. Залишилися одні порожні клітини. Збереглися крокодили, золоті рибки, павичі і ще ряд, що, звичайно, нас і цим задовольнило на увазі руйнування. В акваріумах застигла вода. Золоті риби плавають під льодом. Від Н-ської частини командир взводу Чучков». Проте, гроші громада знайшла – зоосад відновлювався: було відремонтовано клітки хижих тварин, збудовано приміщення для дрібних хижаків на 11 секцій, басейн для водоплавних птахів.

З 1948 р. Акваріум-Зоосад було перейменовано в Миколаївський зоопарк. У 50-ті рр. колекція зоопарку була значно збільшена. У ній з'явилися пуми, сніжний барс, білі ведмеді, плямиста гієна, гімалайський ведмідь. У 1955 р. привезли індійську слониху Мері, яка була подарована Н. С. Хрущову прем'єр-міністром Індії Джавахарлалом Неру. У 60-ті рр. колекція тварин нараховувала понад 200 видів близько. Загальна площа приміщень для тварин становила лише 1267м². У 1970 р. почалося будівництво на новій території. Грошей, як завжди, не вистачало, і будівництво велося вкрай мляво. У деяких міських керівників виникла думка, що зоопарк простіше закрити. Але з 1974 р. зоопарк почали будувати методом народного будівництва. Більше 100 організацій міста і області вели будівництво. Основним рушієм його був голова міськвиконкому І. М. Канаєв.

У 1978 р. на площі перед зоопарком була встановлена скульптура «Мауглі та Багіра», що стала емблемою закладу (автор Інна Юріївна Макушина).

З року в рік фахівці зоопарку займаються комплектуванням колекції. Сьогодні вона нараховує 377 видів 2800 особин. Близько 80 видів, занесених до Міжнародної Червоної книги. Це найбільша колекція в Україні. Більше 50 видів тварин серед українських зоопарків представлені тільки в нашому зоопарку. За результатами плідної роботи зоопарк першим серед зоопарків України в 1993 р. був прийнятий до Європейської асоціації зоопарків та акваріумів (EAZA). Миколаївський зоопарк бере участь в 18 Європейських програмах розведення рідкісних видів (EER), входить до Євро-Азіатську Регіональну асоціацію зоопарків та акваріумів (ЕАРАЗА), в Міжнародну Систему Обліку Тварин (ISIS) [1].

З 1988 р. в зоопарку існує музей його історії. Матеріали для створення почали збирати ще на початку 80-х рр. У музеї представлені документи, фотографії, особисті речі Леонтовича, Нічікова, спогади співробітників, колекція черепів, колекція яєць, картоплани і путівники інших зоопарків. Це єдиний музей в зоопарках України. Музей дуже важливий для зоопарку, тому що він є носієм пам'яті.

13 січня 2001 р. урочисто був піднятий прапор зоопарку – перший прапор серед зоопарків СНД. Прапор був піднятий депутатом Верховної Ради України В. С. Горбачовим, заступником міського голови Т. І. Бугаєнко. Перед підняттям прапор був освячений архієпископом Миколаївським і Вознесенським, владикою Питиримом. Ця подія символічно і є підтвердженням нашої впевненості у майбутньому.

2000 р. був оголошений рішенням міськвиконкому в місті Миколаєві роком зоопарку. За 100 років він пережив падіння і підйоми, невдачі та успіхи. З 7 по 10 вересня 2001 р. в зоопарку була проведена Міжнародна науково-практична конференція. Її назвою і провідною темою стало гасло зоопарку: «Тільки нашими спільними зусиллями ми збережемо мир диких тварин». У конференції взяли участь більше 60 чоловік з 29 зоопарків 10-ти країн. Європейську Асоціацію Зоопарків й Акваріумів представляв виконавчий директор Кун Броувер (Амстердам, Голландія).

До ювілею зоопарку вийшли з друку збірник статей конференції, путівник, буклет, картоплан, значок, настільна медаль. Національним банком України випущена ювілейна монета вартістю 2 гривні «100 років Миколаївському зоопарку». Укрпошта надрукувала ювілейні конверти з марками. Було повністю реконструйовано площу перед зоопарком (архітектори О. П. та В. П. Попови). Художником Володимиром Пахомовим були виконані і встановлені нові художні ворота.

9 вересня 2001 р. відбулося урочисте відкриття нової площі та пам'ятника засновнику зоопарку Н. П. Леонтовичу. Автори пам'ятника Інна, Юрій та Віктор Макушини. 5 вересня 2001 р. Миколаївський зоопарк був нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України за значний внесок у захист та охорону природного багатства.

8 листопада 2002 р. Миколаївський зоопарк був відзначений почесним Дипломом Міжнародного Академічного Рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна» і нагороджений Кришталевим Рогом Достатку. Вперше такої високої нагороди був удостоєний зоопарк. Миколаївський зоопарк по праву заслуговує на визнання його як кращого зоопарку України і як установи, що

сприяє економічному і культурному процвітання нашої держави. Отримана нагорода значно підвищила статус Миколаївського зоопарку і стала потужним стимулом для подальшого вдосконалення роботи, спрямованої на збереження світової фауни та екологічне виховання населення [1].

У травні 2003 р. Миколаївський зоопарк першим із зоопарків України був прийнятий до Всесвітньої асоціації зоопарків і акваріумів (WAZA). Організація була створена в 1946 р. Зараз вона об'єднує 210 кращих зоопарків і акваріумів світу. У завдання WAZA входить координація роботи з розведення в неволі рідкісних видів тварин, їх розселення в природі, а також екологічна просвіта населення та навчання фахівців-біологів.

7 січня 2006 р. в Миколаївському зоопарку відзначали Різдво Христове. Святковий захід проводився в своєрідному етнографічному музеї зоопарку – на території «Дідової хати». Господар та господиня зустрічали гостей, юних артистів недільної церковної школи, молодіжний хор з різдвяними піснями, юннатів зоопарку зі святковим виступом. Гості зоопарку дізналися, які звичаї та прикмети пов'язані зі святкуванням Різдва на Україні.

З 1 травня 2006 р. у Миколаївському зоопарку працює «Сад живих тропічних метеликів». Екзотичні метелика вільно літають, можуть сісти на руку відвідувачам саду. Сад живих метеликів відкритий в зоопарку завдяки зусиллям ентомолога-аматора Олега Ословського, який багато років організовує в Миколаєві виставки колекцій комах. Тепер же живі комахи та павукоподібні експонуються в спеціально спорудженому приміщенні, розташованому на центральній алеї Миколаївського зоопарку. Крім метеликів, тут можна побачити павуків-птахоїдів, каракурта, палочників, гігантських тарганів [2].

1 травня 2006 р. у Миколаївському зоопарку було урочисто відкрито «Пам'ятний знак співдружності зоопарків Світу». Він розташований на центральній площі перед входом до зоопарку і являє собою велику восьмигранну клумбу, на якій ростуть різноманітні квіти. Клумба облицьована полірованим червоним гранітом. По центру клумби стоїть стовп, на якому закріплені п'ять покажчиків, зорієнтованих за сторонами світу так, щоб вони вказували напрямок до зоопарків і відстань до них. На цих покажчиках вказані

зоопарки Москви, Києва, Токіо, Тайпея, Нью-Йорка, Йоганнесбурзі, Мельбурна, Лондона, Вашингтона, Амстердама. На полірованій поверхні граніту, яким облицьована клумба, зазначені: Ленінградський зоопарк, Ашгабатський, Харківський, заповідник Асканія-Нова, Ялтинський зоопарк, зоопарк Єлизово, Рівненський зоопарк, Кельнський зоопарк, Роттердамський, Казанський, Колчестерський, зоопарк Сан-Пауло, Брно, Пермі, Баку, Єревана, Таллінна, Калінінградський зоопарк, зоопарк Ростова-на-Дону, міста Вишків, Росток, Мінський зоопарк, Одеський, Ташкентський, Порт Лімпні. Вони також знаходяться на тих сторонах клумби, які звернені в бік цих зоопарків. Миколаївський зоопарк звернувся до всіх зоопарках світу з проханням надіслати трохи своєї землі. Протягом декількох місяців цю землю доставляли на Миколаївщину. А 13 травня, ця земля, надіслана з усіх континентів, з 34-х зоопарків Світу, була урочисто внесена в клумбу під оплески великої кількості відвідувачів. На клумбі встановлено пам'ятний камінь, на якому написані такі слова: «Ці квіти ростуть на землі, надісланій з різних зоопарків світу, як символ девізу Миколаївського зоопарку. Тільки нашими спільними зусиллями ми збережемо мир диких тварин». Зараз продовжується збір землі зоопарків Світу і наступного року на свято «День землі» вся зібрана за рік земля, буде також урочисто внесена в цю клумбу, будуть висічені назви нових зоопарків-учасників.

В 2001 р. в зоопарку була проведена Міжнародна науково-практична конференція. Її назвою і провідною темою стало гасло зоопарку «Тільки нашими загальними зусиллями ми збережемо мир диких тварин». У конференції взяли участь понад 60 чоловік з 29 зоопарків 10-ти країн. Європейську Асоціацію Зоопарків і Акваріумів представляв виконавчий директор Кун Броувер (Амстердам, Голландія).

У 2003 р. зоопарк отримав «Кришталевий Ріг достатку» від Міжнародного Академічного рейтингу «Золота Фортуна», у 2004 році – став переможцем в 1-му Всеукраїнському конкурсі «100 найкращих товарів і послуг» за послуги, що надаються населенню.

У 2009 р. у зоопарку з'явився свій гімн. Він був презентований на День народження зоопарку.

У 2013 році колекція налічувала 2800 тварин 377 видів, з них близько 80 видів, занесених в Міжнародну Червону книгу, більше ніж 400 видів рослин [3]. Більше 50 видів тварин серед українських зоопарків представлене тільки тут. На 2015 р. колекція зоопарку налічує близько 5500 тварин 500 видів. Поповнення колекції відбувається шляхом обміну новонароджених тварин (в 2015 р. народилось близько 100 тварин) з іншими зоопарками. Колекція зоопарку є найбільшою в Україні.

Особливої уваги і турботи потребує парк. Він висаджений і вирощений співробітниками зоопарку. Кожен рік ми привозимо і висаджуємо рідкісні види рослин з ботанічних садів України. Колекція дерев і чагарників зараз налічує близько 400 видів та порід. Серед них гінкго, тюльпанове дерево, секвойя, метасеквойя, падуб, деревовидний піон, унаби, сакура та ін. Можна сказати, що в Миколаєві вже є ботанічний парк.

У парку багато затишних куточків: невеликі водойми з квітучими німфеями, декоративні лавки, дитячі майданчики з атракціонами. Парк прикрашений скульптурами з дерева, граніту, мармуру. У трьох кафе можна відпочити і підкріпитися. На пам'ять про відвідини зоопарку відвідувачі можуть придбати картоплани, буклети, набори листівок, фотоальбом. Величезний позитивний заряд має заповідний куточок міста. Він притягує людей, а завдяки спілкуванню з природою зцілює їх душі. Це звучить банально, але зоопарк дійсно улюблене місце багатьох городян.

Література

1. **Крючков, Ю. С.** История Николаева: от основания до наших дней / Ю. С. Крючков. – Николаев : Возможности Киммерии, 1996. – 299 с.
2. Николаевский зоопарк. – Режим доступа: zoo.nikolaev.ua/. – Загл. с экрана.
3. Николаевский зоопарк поднял в два раза цену на детский билет [Электронный ресурс] // zerkalo.mk.ua. – 2017. – Режим доступа:

zerkalo.mk.ua/.../nikolaevskij-zoopark-podnyal-v-dva-raza-cenu-na-detskij-bilet.html. – Загл. с экрана.

References

1. Krjuchkov Ju. S. Istorija Nikolaeva: ot osnovanija do nashih dnei [History of Nikolaev: from the foundation to our days]. Nikolaev, Vozmozhnosti Kimmerii Publ., 1996. 299 p.

2. Nikolaevskij zoopark [Mykolaiv Zoo]. Available at: zoo.nikolaev.ua/. (Accessed 1 September 2017).

3. Nikolaevskij zoopark podnjav v dva raza cenu na detskij bilet [Mykolaiv Zoo raised twice the price of a children's ticket]. 2017. Access Mode : URL : zerkalo.mk.ua/.../nikolaevskij-zoopark-podnyal-v-dva-raza-cenu-na-detskij-bilet.html. (Accessed 23 August 2017).

Kravchuk O., Instructor of Department of Social and Humanitarian Sciences, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), kravchuk@email.ua

Mykolaev Zoo is the pride of the city

The history of the development of the Mykolaiv Zoo, the history of the family of Leontovich, the founder of the zoo, is presented in chronological sequence. An overview of the awards and solemn dates, conferences held at the zoo base was presented.

Key words: zoo, zoo, animals, park, collection, mammals, flora, fauna.

Кравчук О. Ю., преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Учебно-научный гуманитарный институт Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), kravchuk@email.ua

Николаевский зоопарк – визитная карточка города

В хронологической последовательности представлены история развития Николаевского зоопарка, история семьи Леонтовича – основателя зоопарка.

Представлен обзор наград и торжественных дат, конференций, которые проходили на базе зоопарка.

Ключевые слова: зоопарк, зоосад, животные, парк, коллекция, млекопитающие, флора, фауна.